

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2006
FORFATTER:	Anne Marie Overgaard
TITEL:	Foran Afghanistans lukkede døre.
KORT RESUME:	Lægmissionær i Indien, Dr. Marie Holst (1866-1917).

"FORAN AFGHANISTANS LUKKEDE DØRE"

Missionæren Marie Holst og hendes Teltmission

AF ANNE MARIE OVERGAARD

I Seest Kirke hænger en mindetavle med teksten:

*Til Minde om
Lægmissionær i Indien
Dr. Marie Holst
f. på Virkelyst i Seest 6. Decbr. 1866
d. i Mardan nær Afghanistan's Grænse
18. Decbr. 1917.*

Bag tavlen gemmer sig historien om en stærk personlighed, hvis farverige skæbne kom til at udfolde sig meget langt fra fødegården Virkelyst ved Kolding.

Marie Kirstine Sofie Holst blev født den 6. december 1866 i Seest som datter af gård-ejer Christian Gerhard Holst og Karen Margrethe, født Buch. Hun var den næstældste i en børneflokk på 6. Marie skriver, at hendes mor var troende, og at hun sammen med hende første gang hørte om Ydre Mission under et missionsmøde, hvor Santalmissionens grundlægger L. O. Skrefsrud talte. Karen Margrethe Holst døde efter længere tids sygdom en måned før sin datters konfirmation. Sorgen i familien var stor, og Marie betegner tiden derefter som "en drøj tid." Et par år senere blev hun som 17-årig forlovet med en mand, som hendes omgivelser betegnede som et "godt parti", og Maries skæbne syntes beseglet.

Som 19-årig deltog Marie i en gudstjeneste i Seest Kirke, og den daværende præst

Vilhelm Larsens prædiken om "synd og nåde" satte tankerne igang: "Herren rørte mit Hjærte, jeg saa mit Liv som tomt og usselt, jeg følte Herren kalde mig". Hendes forlovede mente, at hun skulle slå det hen, men Marie mente bestemt, at det var Gud, der kaldte hende til sin tjeneste. Samtidig blev hun mere og mere overbevist om, at hendes liv måtte skifte spor. Som så mange andre unge på den tid oplevede Marie en religiøs vækkelse. Hun brød med sin forlovede, og "der fulgte en Storm, men jeg fik Hjærtetfred". Seest-præsten Vilhelm Larsen skrev senere i et vidnesbyrd om Marie, at "skal jeg nævne en aandelig Fare, som kunde særlig true hende, [er] det maaske ved Lysten til det usædvanlige, til at gjøre noget anderledes end Andre. Denne Fare ligger altid mer for helt udprægede Karakterer, som hun er". Og det skulle i de følgende år vise sig, at Marie besad en stor karakterstyrke og ikke mindst stædighed!

MISSIONSKALD

Året efter, den 16. maj 1887, indtrådte Marie på Diakonissestiftelsen i København som prøvesøster. Her havde diakonisserne siden 1863 uddannet unge ugifte kvinder i sygepleje, og tanken om at blive diakonisse havde hun haft, siden hun plejede sin døende

mor. Hun skrev senere, at det var hendes mor "der først lærte mig at elske de Syge".

Men hvordan kom den unge Marie på den tanke at rejse til Indien som missionær? Sommeren 1886 havde hun under et ophold i København mødt missionæren Herman Jensen, der tjente Det danske Missions-selskab (DMS) i Indien. Herman Jensen opholdt sig også to dage på gården i Seest, "og siden den Gang har jeg fulgt Missionen i Tanke og Bøn". På Diakonissestiftelsen traf Marie desuden andre missionsinteresserede – herunder søster Sara, der i 1888 blev udsendt til Indien som DMS' første kvindelige missionær. I forbindelse med søster Saras udrejse skrev Marie: "Da jeg hørte Søster Sara skulle rejse, takkede jeg Herren, at Vejen var beredt, og jeg bad Ham, at han ogsaa vilde bruge mig derovre".

Efter et års sygeplejeuddannelse i København kom hun til menighedsplejen i Svendborg. Miljøet i Svendborg var venligt stemt over for missionssagen, og her stiftede Marie blandt andet bekendtskab med Einar Prip, der senere grundlagde missions-selskabet "Østerlandsmissionen" i Syrien. Det var også under sit ophold i Svendborg, at Marie første gang fortalte nogen om sit ønske, da hun betroede sig til Diakonissestiftelsens forstanderinde, Louise Conring.

MISSIONSTID

I ønsket om at drage ud som missionær adskilte den unge Marie og Einar Prip sig ikke fra mange andre unge kristne i slutningen af 1800-tallet. Århundredeskiftet nærmede sig, og i visse kristne kredse var der en klar fornemmelse af, at de sidste tider var nær, og

skulle verden kristnes inden Jesu genkomst, så skulle der handles. Det var med andre ord "missionstid". Som kristen betragtede Marie omvendelsen af hedningene som en pligt pålagt hende som kristen gennem missionsbefalingen: "Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet jer" (Matt. 28,18b-20). Det at omvende hinduer og muslimer til kristendommen anså hun og andre kristne som en barmhjertighedsgerning, der skulle befri den vantro fra åndelig såvel som fysisk nød. Der florerede i Danmark mange historier om de skrækkelige forhold, som ikke-kristne levede under: flerkoneri, hustrumishandling og ikke mindst historierne om de hinduistiske enkebrændinger gjorde stort indtryk. Dertil kom, at der i store dele af den "nye" verden herskede et større omfang af fattigdom og sygdom som følge af uvidenhed om forebyggelse og behandling af sygdomme. I vestlige kristnes verdensbillede skyldtes al denne elendighed "den Onde", der i form af hinduisme, islam eller andre religioner holdt sine "undersætter" fast i den mørkeste trældom.

Den sidste halvdel af 1800-tallet var imperialismens tidsalder. Og i takt med at de vestlige magter underlagde sig "nye" lande, voksede også ønsket om at lade evangeliet nå ud til disse landes hedenske befolkninger. Som præsten Henry Ussing i 1902 formulerede det i sin bog *Evangeliets Sejrs-gang ud over Jorden*: "Gennem det uhyre Opsving, der saaledes er foregaaet i Verdens Forhold, lægges Missionsopgaven for som aldrig før. De andre Verdensdele ere ikke mere "langt borte", Hedningefolkene ere ikke længere de krist-

ne Lande "uvedkommende", [...] Om nogen-
sinde, saa er det nu Missionstid."

LÆGE "UNDER ENGELSK FLAG"

Marie ønskede at rejse ud som læge. Det var der flere grunde til. Herman Jensen havde fortalt hende, at DMS forlangte "uddannede begavede Kvinder". For det andet følte hun et særligt kald i forhold til de syge og så i Jesus det store forbillede: "Jesus, vor Frelser, var den første store Lægemissionær; hans Disciple gjorde, som han bød dem, *helbredte og prædikede*". Og i forhold til antagelsen som missionær var det vigtigt, fordi missionselskaberne var tilbageholdende med at udsende kvindelige missionærer og tilbød derfor ikke kvinder en egentlig missionær-uddannelse. Fordi kvinder ikke kunne modtage ordination til præst, kunne de heller ikke blive "rigtige" missionærer, det vil sige døbende missionær.

Men det blev også i slutningen af 1800-tallet klart for missionselskaberne, at man grundet de kulturelle forhold blandt hinduer og muslimer havde brug for kvinder. Mandlige missionærer kunne nemlig ikke komme i nærheden af hinduistiske og muslimske kvinder. Selvom missionærerne ofte var gift, så havde hustruerne ofte nok at se til med små børn og husholdning. Altså måtte enlige kvinder rejse ud som lærerinder, sygeplejersker eller læger. Derfor ansøgte Marie den 20. december 1889 Det danske Missionsselskab om antagelse som lægemissionær. Tanken var, at selskabet skulle betale hendes uddannelse mod, at hun helligede sig arbejdet som læge på selskabets missionsmark i Sydindien. Da selskabet ikke tidligere havde fi-

Marie Holst. Fotografi i Det Kgl. Bibliotek.

nansieret kvindelige lægers uddannelse, forhørte man sig hos kontakter i London om, hvordan man skulle gribe sagen an. Svaret kom i januar 1890, og selvom DMS's bestyrelse endnu ikke havde givet Marie tilsagn om nogen form for pekuniær støtte, drog hun straks afsted for at påbegynde studierne til den engelske studentereksamen, der var kravet for optagelse på medicinstudiet.

Det fremgår af et brev fra DMS's sekretær, pastor Th. Løgstrup den 20. februar 1891, at Marie efter bestået studentereksamen blev tilbudt hjælp til medicinstudiet af DMS, men at hun afviste tilbuddet under henvisning til, at hun ad privat vej kunne rejse midler til uddannelsen. Marie havde tidlige-

re udtrykt tvivl om, hvorvidt hun kunne gennemføre studiet på den normerede tid, hvorfor hun ikke allerede ved studiestart ønskede at binde sig til noget selskab.

Hun blev optaget på London School of Medicine for Women i foråret 1891. Hendes far havde allerede i 1889 givet tilsagn om at ville betale de 2000 kr. af de 7000 kr., man forventede uddannelsen ville koste. Uddannelse blev højt prioriteret hos familien Holst. Maries bror var jurist, og hendes ene søster blev uddannet på Nathalie Zahles Seminarium i København. Det er derfor sandsynligvis faderen, der finansierede hele lægestudiet.

Maries medicinstudie blev afsluttet i 1896, og i den forbindelse henvendte hun sig atter til DMS. Hun havde modtaget tilbud om antagelse af det engelske kvindemissionselskab Church of England Zenana Missionary Society (CEZMS), men ville ikke binde sig til anden side, hvis DMS ønskede at antage hende. DMS tilbød ikke Marie ansættelse, og hun drog derfor til Indien i 1896 "under engelsk flag".

Marie rejste til Bangalore i Indien – foreløbig for seks år – for at arbejde ved et nyt kvindehospital dér. Efter to år blev hun overflyttet til et nyt hospital i byen Peshawar i North West Frontier Province ved grænsen til Afghanistan. Her var hun fra 1898 til 1902 leder af hospitalet, der skulle bane vej for forkyndelse af evangeliet blandt de muslimske kvinder.

DRØMMEN OM AFGHANISTAN

På hospitalet kom også afghanske kvinder for at modtage behandling. Afghanistan var

lukket land for de kristne missionærer, men i mødet med de afghanske kvinder følte Marie sig kaldet til at arbejde blandt afghanerne. Det var her, hun fik ideen til sit eget missionselskab, der gennem lægemission skulle bane vejen for et mere direkte evangeliserende missionsarbejde.

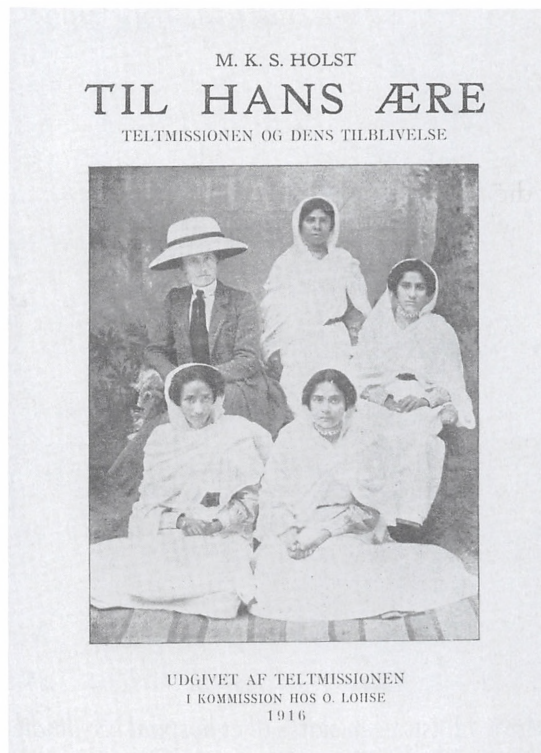
Maries ansættelse under CEZMS udløb i 1902, og hun rejste derpå til Europa. I London fremlagde hun sine planer om mission blandt afghanske kvinder for bestyrelsen af CEZMS. Planen var, at hun skulle rejse rundt i det såkaldte "ingenmandsland", som lå mellem den britiske koloni Indien og Afghanistan. Hun og hendes hjælpere skulle bo i telt, og et andet telt skulle danne rammerne om et felthospital. Målet var at nå ud til kvinderne i landsbyerne på begge sider af grænsen. Derfor blev navnet på Marie Holsts missionselskab "Teltmissionen".

I CEZMS var man velvilligt stemt, men midlerne måtte Marie selv skaffe. Hun rejste derpå til Danmark for at skabe opbakning i missionsvenlige kredse. Møderne med menigheder landet over var en succes. Som Marie selv udtrykte det: "Herren beredte Vej for mig i troende Kredse, hvor jeg mødtes med Forstaaelse, Sympathi og Offervillighed." Kristelig Lægeforening og Kvindelige Missionsarbejdere ville støtte arbejdet, og Lærerindernes Missionsforbund ville bekoste løn og andre omkostninger for en kvindelig missionær mere, lærerinden Martha Malthe. DMS tilbød at betale Marie Holsts løn. Så vidt så godt.

Fuld af fortrøstning rejste Marie til London for at overbringe de gode nyheder til sit engelske missionselskab. Det skulle dog vise sig, at det ikke skulle gå så nemt endda. Sel-

skabet i London havde modtaget brev fra en engelsk missionær fra et søsterselskab i Peshawar, der ytrede mistillid til Mariers plan om en telmission blandt pathanerne. Indsigelserne gik på hendes unge alder, hendes tunghørhed, at gaverne fra menighederne i Danmark ikke ville kunne dække de løbende omkostninger, og at det var farligt for så ung en missionær at arbejde blandt de "vilde Pathaner". I et senere brev fra Peshawar bad man Marie og CEZMS om helt at opgive planerne. Englænderne trak sig, men Marie viste sig endnu engang stålsat på at nå sit mål.

Enden blev, at Marie rejste ud som selvstændig missionær, lønnet af DMS i selskab med lærerinden Martha Malthé. Mariers bror betalte billetten. Under rejsen til Indien, der dengang varede et par uger, blev Marie yderligere bestyrket i sin tro på, at hun gjorde det rigtige. "I Marseilles fik jeg et brev fra en engelsk officer, der kendte Hoti-Mardan; han fortalte mig, at Khanen dér ønskede en kvindelig Læge, og at der var et Hus, jeg maaské kunne faa". Ved ankomsten tilbød khanen (den lokale herremand) Marie Holst at leje et hus i Mardans bazargade. Marie havde nu sit eget hospital, og vejen var dermed banet for Telmissionens arbejde med udgangspunkt fra Mardan. Da dette kom bestyrelsen for CEZMS for øre, tilbød man straks Marie en kontrakt, hvilket hun takkede nej til. Hun stod nu i spidsen for sin egen mission. Marie var sin egen og ønskede ikke at skulle stå til regnskab overfor en bestyrelse. Af samme grund var Telmissionen heller ikke til at begynde med et egentligt missonselskab. Det blev først virkelighed i 1909, da der i forbindelse med et nyt hospital danne-

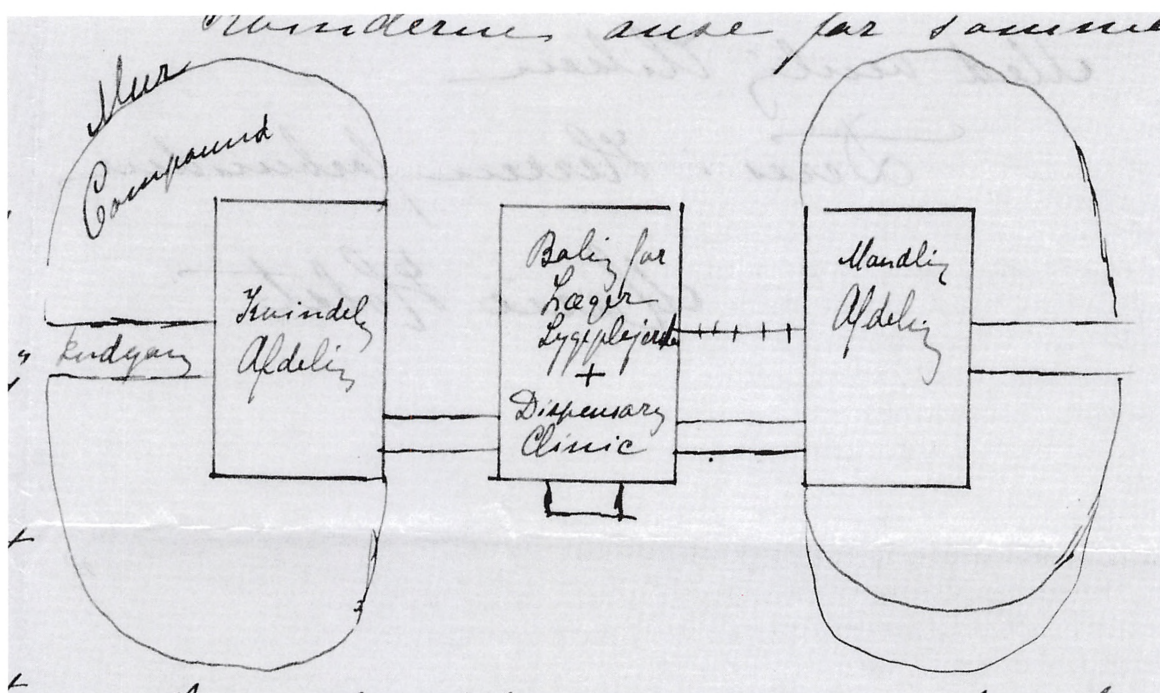

Forsiden til Marie Holsts bog "Til hans ære" fra 1916.

des en fast komité. Formand for denne blev i øvrigt lægen Christian Saugman fra Vejlefjord Sanatorium.

ARBEJDET I MARDAN

Hospitalet i Mardan havde kun otte senge, og med placeringen i bazargaden var der meget støj. Dertil kom, at hygiejnen var ringe, og hospitalet måtte lukke ned om sommeren på grund af varmen. Under disse forhold havde Marie svært ved at gennemføre sine intentioner, nemlig at kunne behandle syge

Marie Holsts egen skitse til et hospital i Sydindien. Det Danske Missionsselskabs arkiv.

kvinder over længere tid. Et længere ophold gav hende nemlig også mulighed for at lære kvinderne om kristendommen. Desuden ville hun gerne kunne tilbyde omvendte afghanske kvinder et tilflugtssted. Dåb resulterede ofte i, at kvinderne blev forfulgt i deres hjemegn, hvilket naturligvis kunne lægge en dæmper på interessen. Hun ville også gerne kunne uddanne nye missionærer, når Afghanistan blev åbnet for kristen mission.

Marie begyndte derfor at se sig om efter et sted, hvor man kunne placere et større og mere moderne hospital. Planerne om et større hospital blev bifaldet i Kristelig Lægeforening, der endnu engang viste sig som trofaste støtter af Maries projekt. I 1907 beslutte

de man at indsamle penge til et hospital. Der blev indsamlet 50.000 kr. over et par år. Det nye hospital stod færdigt i 1909. Det havde en moderne operationsstue og 25 sygesenge. I 1910 kom en anonym donation på 15.000 kr., hvilket muliggjorde byggeriet af en missionærbolig i tilknytning til hospitalet. Antallet af sygesenge kunne derved udvides til 40. Staben blev ligeledes udvidet. I 1905 havde sygeplejerske Maria Rasmussen, der var antaget af DMS, anmodet om at arbejde for Marie Holst, hvilket bestyrelsen accepterede. I 1908 udsendtes lægen Agnes Madsen. Desuden fik man en indfødt sygeplejerske samt en farmaceut. Dette skal ses i lyset af, at det absolut største og ældste danske

missionselskab, DMS, først i 1913 åbnede sit første egentlige hospital i Indien med 15 sygepladser.

Med en ordentlig base at arbejde ud fra blev distriktsarbejdet også mere organiseret. Det havde været svært for Marie at få de britiske myndigheders tilladelse til at rejse i området, da pathanerne blev anset for at være særligt fjendtlige over for vesterlændinge. Men med khanen i Hotis tilladelse til hospitalsdrift fandte andre khaner også interesse for lægeteamet, der blev inviteret til at besøge flere forskellige landsbyer i området. Myndighederne ændrede nu holdning og stillede offentlige bygninger til rådighed. Derfor blev teltet kun brugt ved længerevarende behandlinger uden for Mardan. Til trods for det nye hospital forblev distriktsarbejdet vigtigt. Det var svært at få pathan-kvinderne til at rejse ind til hospitalet i Mardan, og distriktsarbejdet var derfor afgørende for kontakten til disse frem til 1911, hvor det blev indstillet for først at blive genoptaget i 1922.

Maries mål var at bringe evangeliet til Afghanistan, hvilket hidtil havde været helt lukket land for kristen mission. I 1904 blev hun inviteret til Kabul for at blive læge i emirens tjeneste og endnu en gang i 1908. Dog med det forbehold at hun ikke måtte forkynde evangeliet. Derfor tog hun ikke imod invitationen. I 1910 gik hendes ønske i opfyldelse. Efter en del tovtækkeri med khanen i Malakand om at rejse over grænsen, lykkedes det Marie at få khanen til at ledsage hende over grænsen samt skaffe tilladelse fra en khan på den afghanske side til at besøge dennes landsby. Om dette første møde på den afghanske side af grænsen skriver Marie: "Shapara gik foran, og da jeg var

inde hos hende, ja, da var jeg glad. Kvinderne begyndte straks at komme, og jeg havde travlt med ca. 200 Kvinder den Eftermiddag. Shapara hjalp mig. Og skønt Støjen af og til var øredøvende selv for tunghøre Mennesker, lyttede de stille, da jeg talte til dem over Rom 6, 23". Trods sin tunghørhed havde Marie lært sig både urdu, pushto og persisk og kunne derfor tale direkte til pathan-kvinderne.

Det lykkedes Marie at komme over grænsen yderligere to gange samme år. Det synes som om, at Maries drøm om at nå Afghanistan, rykkede nærmere.

EN BRAT AFSLUTNING

Søndag den 26. februar 1917 modtog H. Edv. Hass, Teltnissionens formand, per telegram følgende meddelelse fra lærerinden Anna Graversen, der siden 1916 var ansat i Mardan: "Sunday Morning suddenly God called Marie Holst home. Chatterje here. Work going on. Graversen". Telegrammet, der var afsendt ugen forinden, afslørede ikke noget om dødsårsagen, og spekulationerne var derfor mange. Var det en ulykke? Sygdom? Eller kunne der være tale om en forbrydelse? I en rapport offentliggjort i selskabets tidsskrift *Fra Teltnissionen* afvistes tanken om en forbrydelse på baggrund af undersøgelser i Mardan. Marie Holst var efter et sygebesøg uden for byen på vej hjem til fods. Hun blev ifølge vidner påkørt bagfra af en vogn i stor fart. Føreren blev aldrig fundet. Marie døde dagen efter.

Arbejdet ved hospitalet i Mardan blev foreløbigt indstillet, da der herskede tvivl

Mindetavlen over Marie Holst i Seest Kirke.

om Teltmissionens fremtid. En dansk missionær, L. P. Larsen, rejste til Mardan for at tage sig af det praktiske – herunder Maries datter, Eleanor, som hun havde adopteret under sit

ophold i Peshawar. Hospitalet åbnede atter i 1920, da lægen Anna Bramsen rejste ud. Selskabet skiftede i 1937 navn til Dansk Pathanmission og blev i 1975 indlemmet i DMS. Hospitalet i Mardan blev i 1952 solgt til den pakistanske regering og fungerer stadig som hospital.

Marie Holst ligger begravet ved hospitalet og hendes grav vidner om en rejse, der tog sin begyndelse langt fra grænsen til Afghanistan.

LITTERATUR OG KILDER

Diakonissestiftelsens Årbøger, 1887.

D.M.S.'s korrespondance med Marie Holst, ks. 377, arkiv nr. 10.162, Rigsarkivet.

Fra Teltmissionen, 1910.

Niels Bundgaard, *Det danske Missionselskabs Historie*. København, 1935-1942.

Marie Holst, *Foran Afghanistans lukkede Døre*, København, 1916.

Marie Holst, *Til Hans Ære*, 1916.

Harald Nielsen, *Tålmodighed forpligter*. København, 2005.

Henry Ussing, *Evangeliets Sejrsang udover Jorden*. København, 1902.